

براهوئی ادب ٹی فارسی آن مٹ و بدل: عبدالحق ابا بکی ناکاریم

ملک محمد ابراہیم

اسکالر ایم۔ فل براہوئی، شعبہ براہوئی، جامعہ بلوچستان کوئٹہ

ڈاکٹر محمد بلال

چیئر پرسن، شعبہ فارسی جامعہ بلوچستان کوئٹہ

Abstract

There have been effects of Persian language on Brahui language and literature like the other languages of subcontinent. Due to being state language, all kinds of orders, religious decisions and documents' were written in Persian. In orders to explain these things to Brahuis, there has been need of translation from the very first day. The thoughts of a language can be transferred into the other language through translation which causes the language develop. Therefore, we can find that the old and available books of Brahui to have been translated from Persian like Tofat-ul-ajab etc. This series continued till establishment of Pakistan, later it grew quiet lesser. However, scholars, now-a-days, are also translating curriculum books of madressas into Brahui, one of these translators is also Maulvi Abdul Khaliq Ababaki who has done poetic and prosed / versified Brahui translation of about a dozen of Persian books, out of which Bagh-e-Brahui, Panth Nama, Ramuzath-e-Ishq, Manajath-e-Allama

Roomi and Aadenk are very famous. The above mentioned scholar had thorough mastery over all the rules and regulations of translating. Moreover, he himself was an experienced teacher, poet and translator of Brahui and Persian language. That's why his translation, among Persian translation, in Brahui literature, holds immense importance. Some of his translation is still unprinted which includes Waslet Nama, Wahdat Nama and Phul-e-Brahui.

Keyword: state language, Tofat-ul-Ajaib, Bagh-e-Brahui, Ramuzath-e-Ishq, Aadenk, Phul-e-Brahui.

چاہنداری:

لس وڈاٹ داپاننگک کہ ترکی آمبار برصغیر ہندو پاکستان ہم وسطی ایشیاء غان بروکا تہذیب و تمدن و فارسی زبان نا اثر ء قبول کنگک آن بچتوس۔ داڑے ہم اسلام نا مذہبی تبلیغ فارسی زبان ء مونا درے۔ دا کان بغیر شاعر و ادیب اک زندگی نامزہ غاتے و دفنگ کن انداز بان ء تینائی کریر۔ دھن فارسی برصغیر نا کنڈ کنڈ اسر مس۔ (لغات فارسی) ریاست قلات ہرا کہ ایران و افغانستان نا ہمسایہ و ہروڈاٹ دا فتا اثر آتا کیر غان مسونے داڑے فارسی زبان و ادب اول دے آن مسونے و اینو ہم اسہ نہ اسہ وڑ سے اٹ ساڑی ارے۔

1660ء آن خان محراب خان نادور اسکان حکومت نا بھازنگا عہدہ غاک اندا جا گہ فارسی پارو کا مخلوق نا دوٹی مسونو۔ ساروان گزیٹر 1901ء نا اردو ترجمہ ٹی پروفیسر ایم انور رومان نوشتہ کیک۔ ”خان نادور بار نا زبان فارسی ء مخلوق انداز بان ٹی خط و کتابت کیک ہروڈاٹ قوض و کاغذ آک (دستاویز اک) ہم انداز بان اٹ نوشتہ مریرہ (رومان، 1990: 107) تون داپاننگ کینہ کہ وسط ایشیائی اثر آن مسست ہم طوران و سیوستان یا اینو پگہ نا بلوچستان آ فارسی نا اثر آک مسونو۔

دنیا ٹی مختلف قوم آتا نیامٹی تین پہ تین نا خیال آتیاں خوک بنگ ٹی ترجمہ (مٹ و بدل) نا بھلو اہمیت و کڑ دارنس ارے۔ قوم آتا خیال آتے داپارا اپار مننگ کہ مٹ و بدل اسہ پول اسینا کاریم ء کیک۔ ترجمہ یا مٹ و بدل نا وجہ آن عالمی ادب (جہانی ادب) آن اسہ معاشرہ نس واقف مریک۔ و اندانا وجہ غان ننا فکر و خیال آچا سنداری جہانی ادب نا پڑا مریک۔

دنیا نا ایلو چندی زبان و ادب آمبار براہوئی زبان و ادب ٹی ہم مٹ و بدل اول دے آن اوڑہ ارے۔ سرکاری حکم آک زمین و جائیداد نا قوض و کاغذ و درس نظامی نا کتاب آک فارسی زبان ٹی مننگ نا وجہ آن براہوئی مخلوق کن مدام مٹ و بدل نا ضرورت مسونے۔ فارسی آن مٹ و بدل نا پڑا ملک داد قلاتی آن ہلیس اینو اسکان چندی بندہ غاک پنی ء اراقتیبی اسہ پین اس مولانا عبدالحق ابا کی مرحوم نا ہم ارے، مولانا نہ بیرہ فارسی زبان نا مدرس نس، مصنف نس و شاعر نس اس بلکہ اسہ جو انومتر جم نس (مٹ و بدل کروک) ہم اس۔ فارسی زبان ٹی او نا لائی داخہ اس کہ انداز بان ٹی او نا فارسی ڈیوان

کس ہم ارے۔ ہرانا کہ پن نجم کاروان ۽۔ اوتینا داکتاب ۽ علامہ اقبال نا پنا کرینے۔ مولانا نازند و بود ۽ سید فضل الرحمن غرشین نوشته کر یسا لکھک کہ ”۳ مارچ 1990ء ٹی انجمن شعراء فارسی کوئٹہ بلوچستان نا رکن ہم گچین کنزگا (غرشین، 2016: 19)

اندابڑز کو ہیت آتا وجہ آن فارسی ادب ۽ مٹ و بدل کنگ ٹی مولانا ابا کی نا جاگہ براہوئی ادب ٹی بھاز بڑز ۽۔ مکتبہ درخانی نا عالم آتون ہم خیال و ہم پیشہ مننگ نا وجہ آن مولانا ہم درس نظامی نامسہ کتاب گلستان، بوستان و پند نامہ نا براہوئی ٹی مٹ و بدل ۽ کرینے۔ بوستان نامٹ و بدل باغ براہوئی نا پینٹ، پند نامہ نا بدل پینٹ نامہ پینٹ چھاپ مسونو ولہ گلستان نامٹ و بدل ہرا کہ پھل براہوئی نا پینٹ ۽ داسکان چھاپوک اف۔

حالانکہ گلستان نامٹ و بدل ہم بوستان تون اوار مسونے۔ دافتیان بیدس مولانا ابا کی سچل سرمست نا فارسی مثنوی تا، مولانا جلال الدین رومی نا مناجات آتا و علامہ اقبال نا کتاب پیام مشرق نا رباعی تاشخ لالہ ۽ طور نا ہم فارسی ٹی مٹ و بدل ۽ کرینے۔ راقم آن بار قدیم فارسی قوض و کاغذ آتا مٹ و بدل دافتیان بیدس ارے۔ مولانا عبدالحق ابا کی نا فارسی آن براہوئی ٹی مٹ و بدل کرو کا کاریم تا تفصیل داوڑاٹ ارے:

باغ براہوئی:-

باغ براہوئی مولانا عبدالحق ابا کی نا فارسی آن مٹ و بدل کرو کو کتاب نئے۔ داکتاب ۽ مولانا شیخ سعدی نا کتاب بوستان آن مٹ و بدل کرینے۔ داکتاب 1997ء ٹی مکتبہ ابا کی و مدرسہ اشرفیہ مستونگ نا کٹڈان شینک مس۔ دانا کتابت ۽ مولوی عبدالکریم صدیقی مستونگ والا کرینے۔ کتاب نا کل 399 پنے ۽۔ داکتاب ۽ مولانا تینا ایلم مولوی محمود ابا کی نا پنا کرینے۔ کتاب نا تقریظ و تعارف ۽ مولانا عبدالعزیز مدرس جامعہ نصیریہ مستونگ لکھانے۔

تینا دا ترجمہ ۽ مولانا ہروڑاٹ آسان و سادہ کنگ نا کوششت ۽ کرینے و شیخ سعدی نا خیال براہوئی زبان ٹی ہتنگ نا بھلو خیال نئے۔ منظوم ترجمہ ایلو وڑنا ترجمہ غان بھاز مشکل مریک دا بھلو ماہری ولائحی نئے خواہک۔ انداباروٹ محمد ابو بکر فاروقی جان ڈرائیڈن نا قول نئے نوشته کیک کہ ”شاعری

ناترجمہ و ترجمہ کروکاشا عرکس مرے واڈ تو ما زبان تا ماہر کس، (فاروقی 2016: 174)

نن اگہ ہرن تو مولانا ابابکی فارسی زبان و براہوئی زبان نا شاعر کس ارے دا وخت اسکان
اون فارسی ناسہ دیوان کس براہوئی شاعری ناسینزده کتاب چھاپ مسونو و بیچ کتاب تہ براہوئی شاعری
نا چھاپ مننگ نا انتظار ٹی اریر۔ داڑان بیدس براہوئی و فارسی ٹی اونا نثر ٹی ہم چندی کتاب آک اریر
داہیت آن داگڑا مونابریک مولانا ابابکی فارسی زبان و براہوئی زبان ناناہیرہ شاعر کس بلکہ ماہر کس ہم
ارے۔ اندا خاطر آن بوستان نامٹ و بدل کن اونا کمال لکھ ستاء کڑزک اندا کتاب آن گڑ اس نمونہ دا
وڑ اریر۔

(فارسی)

بنام جهاندار جان آفرین
حکیم سخن بر زبان آفرین
خداوند و بخشندہ دستگیر
کریم خطا بخش و پوزش پذیر
(براہوئی بدل)

جهان ساه پيدا کروک ناپنا
دانا ءدوى آهتيک هيت گڑا
مددگار خواجه ارے معاف کروک
قبول توبه آتن گناه صاف کروک
(ابابکی، 1997، 1-2)

۲۔ فارسی :-

”گفتار در معنی احسان بکسے کہ سزاوار نباشد“
شندیم کہ مردے غم خانہ خورد
کہ زنبور در سقف اولانہ کرد

زنش گفت ازیناں چه خواہی مکن
کہ مسکین پریشان شوند از وطن
(براہوئی بدل)

”بیان ہند نو سے تو احسان کنگ ناہرا کہ احسان نالائق اف“

بنگٹ بند غس ہراناغے
منگی بامب ٹی تہ کتام جوڑ کرے
دافتہ مڑپہ او نا کہ پارے تہ زال
مریرہ وطن آن پریشان حال
(ابا بکی، 1997: 153-154)

شاعری نامٹ و بدل انداخہ مشکل ۽ کہ ہژدہ میکو صدی عیسوی ٹی ڈاکٹر سموییل جانسن پارینے
کہ ”شاعری ناترجمہ مننگ ہی کپک“

(فاروقی، 2016: 91) اندھن خالد محمود، جان رائیڈن ناپین قول نس نوشتہ کیک کہ ہراٹی
مٹ و بدل کروکا ۽ اسہ مصور نس یعنی فوٹو جوڑ کروکوس پاننگائی ”مصو رنا فرض ۽ کہ تینا جوڑ کروکا فوٹو ۽
اصل آنبار جوڑ کے“ (فاروقی، 2016: 174)

ڈاکٹر سموییل و جان رائیڈن ناپاننگ ناوڑاٹ شاعری ناترجمہ مشکل ۽ داڑکن ترجمہ کروکا ۽
ہڑتو ما زبان تاما ہر مروئی ۽ او ترجمہ ۽ اصل ناخیال آن بھازخوک مروئی ۽ تونن پاننگ کینہ کہ مولانا ابابکی
مرحوم فارسی و براہوئی ناما ہرس ہم اس و شاعر س ہم اندا خاطر آن او نا کروکا مٹ و بدل ٹی خیال و فکر
اصل آن بھازخوک ارے۔

رموزات عشق :-

رموزات عشق سچل سرمست نا فارسی مثنوی عشق نامہ، گدا ز نامہ، تار نامہ، ورہر نامہ نا منظوم
براہوئی بدلئی۔ دا کتاب 2005ء ٹی سچل چیتر شاہ عبداللطیف یونیورسٹی خیر پور سندھ نا کنڈ آن شینک
مس۔ دانا براہوئی بدل نا کمپوزنگ ۽ عطا اللہ سرپرہ کرینے ودا پیس کمپوزرز کراچی ٹی چھاپ

مسونے۔ الطاف اشیم ایڈیشنل ڈائریکٹر سچل چیئر و پروفیسر ڈاکٹر عبدالرحیم ملک و انس چانسلسر شاہ عبدالطیف یونیورسٹی دا کتاب نا تعارف ۽ لکھانو۔ کتاب کل 182 پنے غاتالان ۽۔ پنے نمبر 25 آن 58 اسکان گداز نامہ، پنے 59 آن 82 اسکان عشق نامہ و پنے 83 آن 104 اسکان تار نامہ و پنے 105 آن 182 اسکان رہبر نامہ نا فارسی مثنویک وادفا براہوئی بدل ارے۔ پنے ناسہ کنڈ آن فارسی کلام و ایلو کنڈ آن اونا براہوئی بدل ۽۔ کاش کہ بارغ براہوئی آن بار فارسی کلام نامون مقابل والا پنے غا براہوئی بدل تہ مسکہ تو خواننگ و پہہ مننگ پین ہم آسان مسکہ، تینا کذیت آن شش دے مست مولانا مرحوم اندا گڑانا ارمان ۽ کنا مونا کرے و پارے کہ سچل چیئر والا تہ ہراوخت کہ ای پاریت کہ دا کاریم داوڑٹ مسکہ تو او فک ہم ارمان کریر و پاریر کہ ایلو ایڈیشن ٹی دا کمی ۽ مرکینہ۔ رُموزات عشق آن مولانا ابابکی نا کرو کامٹ و بدل نا نمونہ خاک داوڑاریر۔

۱۔ فارسی:

آن خدا موجود در ہر جا بہین
 آن خدا مشہود در تاپا بہین
 آن خدا موجود اندر ہر مکان
 آن بود معبود اعیان و نہان
 آن خدا موجود اندر کائنات
 این ہمہ باشد صفات پاک ذات

براہوئی بدل:

او خدا موجود ارے ہر جا ہرک
 او خدا مشہور ارے مچا ہرک
 ہر جاٹ دا خدا موجود ارے
 پھاش ڈکوک کل نا معبود ارے
 کائنات اٹ دا خدائے ہر جہت

اوناپا کا ذات ناءِ کل صفت

(ابا بکی، 2005: 27-28)

۲۔ عشق نامہ ٹی فارسی کلام واونابرا ہوئی بدل داوڑارے۔

فارسی:

آن خدا از عشق آدم آفرید
تاز مخلوقات اورا برگزید
آن خدا اورا امانت عشق داد
در نہادش سرّ اسرار نہاد

براہوئی بدل:-

آدم عشق آن رب پیدا کرے
خلقت آن کل اودے و بڑا درے
تس خدا اودے امانت عشق نا
اُست ٹی تہرا زڈ کوک ءتخا

(ابا بکی، 2005: 61-62)

۳۔ تارنامہ ٹی سچل سرمست نا کلام و مولانا ابا بکی نابرا ہوئی بدل دھن خوندی مٹی

فارسی:-

مانھی گویم و گویا اوبود
من نمی جویم و جو یا اوبود
خود اشارت میکند خود را بگو
پس ز گفتن سرّ او کاہل مشو

براہوئی بدل:-

پاپرہ ای دانا پاروک اوارے

خوا پرہ امی اونا خوا ہوک اوارے
کیک اشارہ پانی مینٹ تینے ٹی
سُست مہہ داراز پانگان کنی

(ابا بکی، 2005، 85-86)

داکان بیدس مولانا ابا بکی رہبر نامہ ٹی ہم سچل سرمست نا خیال و فکر ۽ براہوئی ٹی بھاز
زیبیداری اٹ مٹ و بدل کرینے۔ رموزات عشق براہوئی ادب ٹی فارسی آن مٹ و بدل مروکا اسہ
جوانو کتاب نئے۔ اسہ سال اسینا کم انگا مدت ٹی مروکا دا کاریم 1997 ٹی مروکا بوستان سعدی نا
براہوئی بدل آن بھاز مونا ٹے۔ دائی اندھن لگک کہ سچل ۽ مولانا ابا بکی براہوئی زبان اٹ شاعری
کریفینے۔ بھاز بندہ غاک مولانا کتاب راز نامہ ۽ ہم فارسی آن بدل مروک سرپندر میرہ لیکن دا
کتاب ۽ مولانا سچل سرمست ناسندھی کلام آن مٹ و بدل کرینے۔ اندھن سچل سرمست ناراپین
مثنوی وحدت نامہ ووصلت نامہ نا براہوئی بدل ۽ ہم مولانا کرینے۔ ہرا فک کہ داسکان چھاپ متنو۔

پنت نامہ:-

دا کتاب شیخ فرید الدین عطارؒ نا فارسی کتاب پند نامہ نا منظوم براہوئی بدل ۽ ہرا کہ
2015 ٹیبر اہوئی اکیڈمی کوئٹہ پاکستان نا کنڈ آن چھاپ مس۔ دانا کتابت ۽ حافظ عبدالشکور فاروقی
کرینے۔ ودا کتاب یونائیٹڈ پریس سیٹھ اسماعیل روڈ کوئٹہ غان چھاپ کریفو کے۔ دا کتاب نا تقریظ ہر
ادے کہ مولانا عبدالعزیز شیخ الحدیث جامعہ نصیریہ مستونگ نوشتہ کرینے، آن ظاہر مریک کہ دا کتاب ۽
مولانا ابا بکی 1995 ٹی مٹ و بدل کرینے۔ اکیڈمی نا کنڈ آن کتاب اصلاح الدین مینگل تعارف
نوشتہ کرینے۔ فارسی کتاب و اونا مصنف شیخ عطارؒ نا زند و بود نا حال و احوال ۽ مولانا ابا بکی مینٹ نوشتہ
کرینے۔ اندا تعارف ٹی مولانا ابا بکی شیخ عطارؒ دھن یات کرینے۔

”انت پاوپین حق ٹی دا حضرت عطارنا

زندنا تہ حالت آتہ وس اف اظہارنا

مختصر دا شیخ کامل متقی ہم باصفا

عبدکن او تحفہ ہلا پنت ٹی اشعارنا“

(ابا کیے، 2015: 12)

اندا کتاب ناپنہ 13 غامولانا ابا کیے مرحوم تینا زندو بود قوم و طائفہ، تعلیم، سلسلہ، اسہ فارسی ء
نظم اسیٹی بند کرینے۔ خروار آن مٹ اس نمونہ ناوڑاٹ پند نامہ واونا براہوئی بدل داوڑا رے۔
فارسی:-

حمد بیجد مرخدائے پاک را
آنکہ ایمان داد مشیت خاک را
آنکہ در آدم دمید اور روح را
داد از طوفان نجات اونوح را
آنکہ لطف خوش را اظہار کرد
بر خلیش نار را گلزار کرد
(عطار، ش، ف)

براہوئی بدل:-

بے حساب خاص حمد اللہ پاک نا
او کہ ایمان تس مٹھے خاک نا
جان ٹی آدم ناساہ ء اُف کرے
نوح بنا کشتی ء دیران مردرے
مہروانی ء تینا رب پاش کرے
دوست خلیل آباغ کرے او خاخرے
(ابا کی، 2015: 14)

مناجات علامہ رومی:-

علامہ جلال الدین رومیؒ نا مناجات آتا دا منظوم ترجمہ و تشریح ء ہم مولانا ابا کی مرحوم کرینے

۔ دا کتاب براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ نا پارہ خان 2106ء ٹی شینک مس۔ یونا ہیٹیڈ پریس کوئٹہ آن
چھاپ مروکا دا کتاب نا کمپوزنگ الجھیل کمپوزنگ سینٹر کوئٹہ ٹی مسونے کتاب نا پنے مسٹ آمولانا مثنوی
مولانا روم نا باروٹ مختلف بزرگ آتا خیال آتے نوشتہ کرینے۔ پنے 4 آن 16 اسکان مولانا
عبدالعزیز کتاب و کتاب خواجہ نا تا عارفی لکھانے۔ پنے 7 آن 10 اسکان مولانا اباجی مولانا روم نا
زند و بودء نوشتہ کرینے۔ اوکان گڈ پنے 11 خان 108 اسکان مناجات نا ترجمہ (مٹ و بدل) واونا
تشریح ارے۔ پنے 109 آمولانا اباجی نا فارسی ء مناجات اس نوشتہ ارے۔ اندھن پنے 112 غاپورا
مثنوی مولانا روم ء مٹ و بدل نہ کنگ نا ارمان نوشتہ ارے۔ اندا پنے 13 اپریل 2016 دا کاریم نا
ایسری نا تاریخ نوشتہ ارے۔ کتاب ٹی اوّل اسہ مصرعہ اس فارسی زبان اٹ نوشتہ ء اوکان پداونا
کیرہ خان او نا براہوئی بدل ء اوکان پدایلو مصرعہ ہم اندا اوٹٹ نوشتہ ء دافتیان پدا فقا تشریح براہوئی
زبان اٹ نوشتہ ارے نمونہ کس داوڑ ء۔

اے ہمیشہ حاجت مار اپناہ

نی نا اس حاجت آتا رب پناہ

باردیگر ما غلط کر دیم راہ

غلط کرینک نن کسرتن ہر ودا

تشریح:-

اے اللہ نی نا ضرورت آتا پورہ کروک و پنا تروک اُس نن ہے بد بخت گندہ آکن کہ ناؤس
تروکا سیدا غا کسرتن گوبانن داسہ ولدانے آدوک توروک ء کہ یا اللہ اهدانا الصراط المستقیم ننے تینا فضل
و کرم تو سیدا غا کسر آشخ آمین (اباجی، 2016 : 12)

دا کتاب نا زیبا غا ترجمہ و تشریح ٹی کمپوزنگ نا غلطیک بے حد و بے حساب ء گاش دھن متوکہ۔

آدیک:-

دا کتاب ڈاکٹر محمد اقبال نا کتاب پیام مشرق نا شیخ لالہ طور نا براہوئی ترجمہ و تشریح ء
۔ دا کتاب اولیکو وار 2006ء ٹی وارٹمیکو وار 2014ء ٹی براہوئی اکیڈمی کوئٹہ نا کنڈ آن شینک مس

- یونائیٹڈ پریس سیٹھ اسماعیل روڈ کوئٹہ ٹی چھاپ مروکا دا کتاب نامپوزنگ ہم الجھیل کمپوزنگ سینٹر کوئٹہ ٹی مسونے۔ دا کتاب ناکل پینہ خاک 160 اریر۔

مولانا ابابکی تینا ہر نظم و نثر نا کتاب ٹی علامہ اقبال ناستاء کرینے۔ تینا مجموعہ کلام نجم کاروان ء او ناپنا کرینے علامہ اقبال نابارواٹ تینا خودنوشت سوانح عمری ٹی نوشتہ کیک۔

”شاعری آتیبی ای حافظ شیرازی، شیخ سعدی او بھازی آن ڈاکٹر علامہ محمد اقبال آن دا خاطر آن متاثر اریٹ کہ علامہ صاحب ناشاعری آفاقی و عرشی ء فرشی آف۔ دریائے کوزہ ٹی بندکنگ نا اندامعہ ء مگر علامہ اقبال ناشاعری ء سچھنگ ہر کس ناس ٹی آف۔ (ابابکی، ع، خ، م، غیر مطبوعہ) اندھن مولانا ابابکی علامہ اقبال ناشاعر آتیا اردو و فارسی ٹی کبھی نظمیں آتے نوشتہ کرینے۔ او علامہ تون تینا بے حد عقیدت و ارادت ناجوزہ ء پاش کرینے۔ لالہ ء طور نا ترجمہ و تشریح ٹی مولانا ابابکی مرحوم جاگہ جاگہ تینا فارسی، اردو یا براہوئی شاعری ء ہم ترجمہ و تشریح نا وڑاٹ نوشتہ کریا تینا مٹ و بدل نا دا کاریم ء پین ہم زیبا و ہنن کرینے۔ اندھن ضرورت نا مطابق حدیث مبارکہ، قرآنی آیات و پین شاعر آتا مصرعہ و شعر آتے نوشتہ کرینے۔ داڑان مولانا نا علمی لائخی نادرک لگک۔

مولانا ابابکی لالہ ء طور نا ہر باعی نا ترجمہ و تشریح ء بھاز مرغن و جوانی اٹ کرینے۔ داڑان لالہ ء طور بھلو حد سے اسکان آدینک ٹی آسان مرسانظر بریک۔ چندی جاگہ غائبی ابابکی مرحوم علامہ اقبال نا پین کتاب آتیا اردو و فارسی نامصرعہ و شاعری ء ہم تینا مٹ و بدل ٹی ایسوںے داڑان دا ہیبت مونا بریک مولانا ء علامہ اقبال نا ہر وڑاٹ ناشاعری نامعلوم داری اس۔ آدینک ٹی علامہ اقبال نا خیال ء مولانا ابابکی مرحوم دھن براہوئی زبان ٹی مٹ و بدل کرینے۔

فارسی:-

-۱-

زجان بیقرار آتش کشادم

ولے در سینہ مشرق نہادم

گلِ او شعلہ زار از نالہ من
چو برق اندر نہادِ اوفتادم

براہوئی بدل:-

تینا قوم کن دردنا اظہارے قوم نامونا پھاش کیک پانک تینا اُست نابے قراری و جذبہ غان
خاخرس لمبہ تسٹ و تینا سینہ غان است نابیچام آتن مشرق ٹی تخٹ و اوفتا ڈ غار کنا دانالہ و درد خوری آن
شاداب و سرشاری نارنگی اختیار کرے و گروک نامشل ٹی اوفتا است آتیبی چیک تسٹ داسہ اوفتا است
آتیبی ہموروشنی بس ہرا کہ اقوام مغرب ہم داروشنائی آن روشنائی ہلک اقوام مشرق آن بیدس اقوام
مغرب ٹی ہم دا کنا تو اور فلسفہ و ترقی و حرکت ناسبق و سر کرے۔

من آل روحم کہ از مشرق دویدم

بہ افکار و ہنرمغرب رسیدم

(ابا بکی)

ای ابا بکی او نا است نا تو ارے دا تینا شعر ٹی ترجمانی نا صورت اٹ پیش کیوہ کہ اقبال پا
نگ اٹی و ای ہموروح اٹ کہ عجم مشرق آن بال کریٹ و تینا فکر و ہنر تو اقوام مغرب ٹی سر
مسٹ۔ (ابا بکی، 2014: 139)

۲:- فارسی:-

قبائے زندگانی چاک تاکے

چوموراں آشیاں در خاک تاکے

بہ پرواز آوشاہینی بیاموز

تلاش دانہ در خاشاک تاکے

تشریح مولانا ابا بکی:-

دار باعی ٹی امت مسلمہ، خبردار کتنگٹی و کہ دا ترقی نا دور ٹی اگری آبیج آتوات مٹ زندگی و
تیر کیرے۔ خلق آسمان تیا سر مس و نی داسکا نکہ مورینک آمبار ڈ غار نا تل تیبٹ کوڈ آتیبی زندے تیر

کیسہ۔ بر بال کر شیر بانزی آہنرے ھیل کر۔ ڈیرتا پیتہ غاٹن اراتماسکان رزق کن شنوس، شیر بانزس مر
ہرگز اشکارٹی ہر جاگہ دو بریک۔

جوانی اور شجاعت میں بڑھالے لگ قدم اپنا

تو ہوتا ہے تصرف میں عرب اپنا عجم اپنا

(ابا بکی)

شیر بانز آن مقصد بلند ہمتی جرأت و خود اعتمادی دوسر فنگ و علم و ہنرے دا انسان کن ارتقائی

منازل آتیکن سدا کسرء۔ (ابا بکی، 2014 : 145)

ماحصل

داسر حال نارواٹ اگہ زن براہوئی ادب آنظر شاعرن تو داھیت مونا بریک کہ براہوئی زبان ہم برصغیر ناچندی پین زبان آتیا مبار فاری زبان آن اثر بلکن ۽ ریاست قلات نا دفتر ی زبان ودا علاقہ ٹی درس و تدریس نا زبان فاری مسونے۔ سرکاری حکم آتے، شرعی فیصلہ ودری کتابت آتے براہوئی مخلوق ۽ پہہ کنگ کن مٹ و بدل بھاز المی مسونے۔ اندا وچہ آن ملک داد کونا غرشین براہوئی نا شاعرو ترجمہ کرو کوس جوڑ مسونے و اندا فاری نا ضرورت ملا محمد حسن کونا بدوزئی ہنگلئی ۽ فاری نا بھاز بھلو شاعر س جوڑ کرینے۔ مٹ و بدل نا کاریم داخہ در آسان اف کہ ہر بندغ ناوس ٹی مرے۔ دا کاریم کن دانا اصول او قاعدہ غا تا پہہ منتگ المیمی دا وخت اسکان براہوئی ادب نا متکنا و دستیاب آ کتاب تحفہ العجاوب ہم فاری آن براہوئی ٹی بدل کروکے۔ اوکان پدا ساسلسلہ ۽ مختلف دینی آ عالمک و علمی آ بندغ آک کر ساسونو۔ مٹ و بدل شاعری نامرے یا نثر نا داڑان اسہ زبان اسینا خیال ۽ ایلوز بان ٹی دروئی مریک داڑان زبان آک و قوم آک اسہ ایلو نا خیال و فکر آن خوک بریرہ۔ براہوئی ادب ٹی فاری آن مٹ و بدل نا پڑا چندی بندغ آک مسونو واریر دا فنیٹی اسہ چن اس مولانا عبدالحق ابا کی مرحوم نا ہم ارے کہ فاری ادب آن چندی کتاب آتے براہوئی ٹی مٹ و بدل کرینے۔ مولانا فاری زبان نا اسہ کینہ مشق ۽ مدرس، شاعر و ترجمہ نگار اس۔ او نا کر کا مٹ و بدل آتیبی ہمو جوانی تا بھاز یک اریر ہر اکہ مٹ و بدل کن المی مریرہ۔ خاص وڑاٹ رموزات عشق و لالہ ۽ طور ٹی مولانا دا کاریم ۽ بھاز جوانی اٹ کرینے۔ زن رموزات عشق و لالہ ۽ طور ۽ مٹ و بدل نا پڑا براہوئی ادب ٹی شہکار ۽ کاریم پاننگ کینہ۔ براہوئی زبان و ادب، ادارہ خاک بایدے کہ مولانا ابا کی نا ہمو غیر مطبوعہ کاریم تہ دھنکہ گلستان سعدی (پھل براہوئی) و صلت نامہ و حدیث نامہ (سچل سرمست) ۽ چھاپ کنگ نا کوشست ۽ کیر تا نکہ براہوئی ادب ۽ فاری ادب آن پین ہم نف رسینگے۔ دھن مف کہ ابا کی نا کذیت آن گڈ داسہ دا ہم انگا سرمایہ زیان مرے۔

حوالہ نام کتاب آک

- ابابکی، ع، خ، م (2014) آڈینک، براہوئی اکیڈمی کوئٹہ پاکستان۔
- ابابکی، ع، خ، م (1997) باغ براہوئی، مکتبہ ابابکی و مدرسہ اشرفہ مستونگ بلوچستان۔
- ابابکی، ع، خ، م (2015) پنت نامہ، براہوئی اکیڈمی پاکستان۔
- ابابکی، ع، خ، م (2005) رموزات عشق سچل چیئر، شاہ عبدالطیف یونیورسٹی خیر پور سندھ۔
- ابابکی، ع، خ، م (2016) مناجات علامہ رومی، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ پاکستان۔
- ابابکی، ع، خ، م (غیر مطبوعہ) سوانح عمری (خودنوشت)۔
- رومان، ا، پ (1990) بلوچستان کے قبائل، مطبوعات النساء زرغون روڈ کوئٹہ پاکستان۔
- عطارش، ف، (.....) پند نامہ مکتبہ رشیدیہ سرکی روڈ کوئٹہ پاکستان۔
- غرشین، س، ف (2016) مولوی عبدالخالق ابابکی کا تعارف اور ان کی فکری جہتیں، براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، پاکستان۔
- فاروقی، م (2016) تراجم کے مباحث سٹی بک پوائنٹ کراچی۔
- لغات فارسی (.....) عالمی مجلس تحفظ اسلام، کراچی پاکستان۔